

Esetismertetés:

Greguss Márta: Az individuálpszichológia alkalmazása a pedagógiai gyakorlatban

Petivel a tanítási év közepén ismerkedtem meg.

Pedagógusa kérte a segítségemet az alábbi panaszok miatt:

„Tanórákon fegyelmetlenül; megtagadja a munkát, bekiabál az órák menetébe. Felszerelése hiányos, mindig otthon felejt valamit. Érdektelen, figyelmetlen. Szünetekben verekszik, ész nélkül rohángál, fellöki a társait. Durvasága miatt osztálytársai nem barátkoznak vele, emiatt magányos. A büntetésre nem reagál. Négy tantárgyból bukásra áll”.

Megemlítette, hogy Péter szülei elváltak. Az anya rendkívül következetlen a gyermeknevelésben, egyszer engedékeny, máskor korlátozó.

Peti már hallott rólam, és nem volt ellenére, hogy találkozzon velem.

Külsejét tekintve túlsúlyos, gondozott kiskamasz. Az orrára csúszott szemüveg, a mackós, ügyetlen mozgás, a halkabb beszéd bizonytalanságról árulkodott. A szemkontaktust mindaddig kerülte, míg meg nem jegyeztem, milyen szép kék a szeme. Az udvariasság elemi szabályait jól alkalmazta, például kopogott, mielőtt bejött hozzám, és megkérdezte, leülhet-e. Nem takargatta az önmagáról alkotott negatív képet: „Nem tanulok valami jól, sok az egyesem. Elfelejttem elkészíteni a házi feladatot. Csak akkor gyakorlok, ha anyukám rám parancsol, mert ha nem csinálom, pofont kapok. Utálok iskolába járni, különösen a napközibe, mert mindig kiabálnak velem. Sokat tévézek, és néha lemegyek a játszótérre biciklizni. Bármeddig lent maradhatok, nem szokták megmondani, hány órára kell hazaérnem. Régebben sportoltam, de most nem engednek. Rosszul tanultam, és anyukám kivett az edzésről.”

Beszélgetés közben, amikor eljutottunk a nem tanulás és a rosszalkodások következményeinek átgondolásához, Peti azt mondta:

– „Szomorú vagyok, amikor a rosszaságaimmal magamra haragítom a szüleimet és a tanító néniket.”

– „Szeretnél változtatni ezen?” – kérdeztem.

Bólintott.

– „Tegyünk egy próbát! – ajánlottam. – Meg tudnád csinálni, hogy egy teljes napig nem zavarod az órákat?” – Ismét bólintott, majd annyiban maradtunk, legközelebb elmondja, sikerült-e a próba.

Az anya első találkozásunkkor gyermeke sikeresebb tanulásához akart segítséget kérni. Elmondta, hogy Peti kiskorában jó gyerek volt. Az óvodába nehezen szokott be, sokáig sírt óutána. Barátai nem voltak, egyedül játszott.

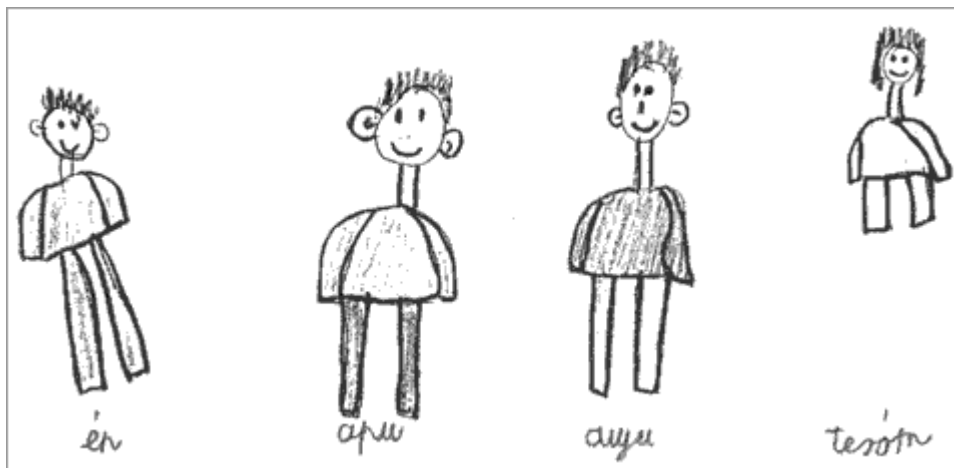
Az iskolába való beilleszkedés is nehezen ment, az osztályban nem találta a helyét. A tananyag előrehaladtával betűtévesztési és összeolvasási nehézségei lettek. A nehezebb tanulás miatt átírták egy iskolaotthonos osztályba, azt gondolták, hogy az egész napos oktatási rendszerben majd eredményesebben halad. A várt eredmény elmaradt, második osztály végére pótvizsgára bukkott. Pótvizsga után segítséget kerestek; a szakember Petinek a Nevelési Tanácsadót, neki a felnőtt pszichológiai rendelő felkeresését javasolta. Peti végül korrepetáló pedagógushoz, az anya pszichiáterhez került. Azóta depressziójára rendszeresen gyógyszert szed. Munkáját ellátja, egy autógyárban szakmunkás.

Családjáról elmondta, férje italozása miatt elváltak, mert amikor a férje ivott, kibírhatatlan volt. A gyerekeket érzelmileg zsarolta, nevelésükkel nem törődött. Házasságuk megromlásában szerepet játszott, hogy anyósa és apósa ellene hangolták a férjét. Férje kőműves egy építőipari vállalatnál. A gyerekek dolgait közösen intézik, ha segítséget kér,

nem kap elutasítást tőle. Jelenleg a lányával és Petivel él együtt egy kétszobás lakásban. A lánya szorgalmas, igyekvő, más, mint Peti. Peti nevelésével kapcsolatban tanácstalan, mert módszerei hatástalanok. Bármit kér Petitől, ígéretet kap, végül az ígérek nem teljesülnek. Volt, mikor megverte, de belátta, az nem használ. Már nem bántja, hagyja, hogy menjenek a dolgok a maguk útján.

Peti gyenge eredménye miatt szükségét láttam egy tanulásra irányuló komplex vizsgálat elvégzésének. A kapott vizsgálati eredmények összegzése alapján megállapítottam, hogy a teljesítménye összefüggésben van életkori átlagától elmaradó intelligenciájával és enyhébb részképesség zavarával.

A gyenge eredmény kialakulásában szerepet játszhatott a család következtelen, a szabályokat mellőző, korlátok nélküli nevelési módszere és a zaklatott családi háttér. Ez utóbbi a családrajz explorációjából is kiderült.

1. rajz „Az én családom”

Peti önmagáról azt mondta: „Legelől én vagyok, éppen elesek, de a többiek nem veszik észre, mert mással vannak elfoglalva.”

A rajzon a családból elköltözött apa is szerepel. Peti még nem dolgozta fel a szülők válását, szüleit továbbra is „együtt szeretné tudni”. Saját figurájával önmaga elesettségét láttatja. A figurák magányosan állnak, kéz- és lábfej nélküliek. A családtagok tehetetlensége, a helyzetből való „elmozdulás” nehézsége érződik a rajzon.

Később Peti pedagógusait sikerült megnyerni az individuálpszichológiai pedagógia módszerének kipróbálásához. Az „Elismerni, nem büntetni!” szlogent választottuk mottónak közös munkánkhoz.

Megbeszéltük, hogy „rosszalkodásoknál” elterelik a figyelmét, feladatot adnak neki, például: „Úgy látom, Petiben most sok az energia, őt kérjük meg, hogy törölje le a táblát, vagy ossza ki a füzeteket!” Az elvégzett munka után elismerik törekvéseit: „Ilyen szépen még nem törölték le ezt a táblát”, vagy „Peti úgy osztotta ki a füzeteket, hogy rögtön dolgozni is tudtok benne”, vagy elegendő a „Köszönöm”, de közben simogassák meg a fejét, mosolyogjanak rá.

A következő alkalommal Peti elmondta: „Sikerült egy teljes napig jónak lenni. A tanító nénik azt mondták, hogy biztos valamilyen varázslat történt velem.”

„A varázserő benned van. Jó akartál lenni, tettél érte. Kiálltad a próbát” – jegyeztem meg. Megkérdeztem, akar-e eredményesebben tanulni, és képes lenne-e ezért erőfeszítésre. Az erőfeszítésbe olyan dolgok is beletartoznának, amelyeknek az elvégzéséhez nincs nagy kedve, de mégis meg kell csinálnia. Szóbeli szerződést kötöttünk, amely arról szólt, hogy minden nap

három jó cselekedetet hajt végre, a jó cselekedetek egyike a tanulás lesz. Beszélgettünk még a szabályok betartásának fontosságáról, a szabályszegések várható következményeiről. Közösén készítettünk egy programnaptárt, amelyben napra lebontva megterveztük a tennivalókat. Most egy hét próbaidőben állapodtunk meg.

Szerződésünk tartalmát elmondtam az anyának, és együttműködését kértem. Vele abban állapodtunk meg, hogy korrepetáltatják és engedik sportolni Petit. Nevelésében megértők, türelmesek, következetesek lesznek, tudatosan építenek a pozitívumaira. A büntetést és a szidást mellőzik.

Ezután az anya rám zúdította a Petivel kapcsolatos rémtörténeteket, és beszélt a saját nehéz helyzetéről. Végighallgatva, visszatükröztem utolsó gondolatait: „Megértem, milyen nehéz lehetett magának mostanáig. De látom, megérett az elhatározásra, hogy változtasson.” Átgondoltuk a teendőket. Beszélgettünk a munka nevelő hatásáról, a felnőttek mintanyújtó, példamutató szerepéről. Szó esett arról, hogy minden olyan dolgot, amit a gyermek el tud végezni, a szülőnek hagynia kell megtenni. A próbálkozások segítik a gyerekeket saját erejük, képességük megtapasztalásában és önön értékeik felfedezésében.

Felgyorsultak az események.

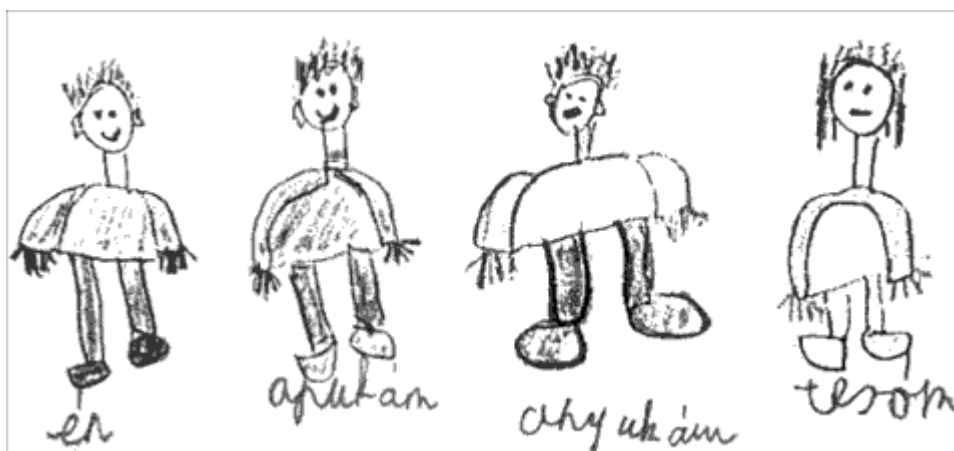
Peti már arról számolt be, hogy pontosan érkezik haza, edzésre és korrepetálásra jár. Az edzésen összebarátkozott egyik osztálytársával. Annyi dolga lett hirtelen, hogy tévénzi sincs ideje. A jó cselekedeteket nem mindig csinálta meg, sokszor nem volt hozzá kedve. A szüleitől szidást kapott csak, de volt fülhúzás és pofon is. Az iskolában viszont minden rendben ment, egyszer sem kellett rászólni.

„Látom igyekeztél, hogy az iskolában és az edzésen minden rendben menjen. Ezt jól csináltad. Az otthoni tennivalókra, úgy látszik, még nehéz odafigyelned, de ha akarsz, később ez is menni fog” – mondtam.

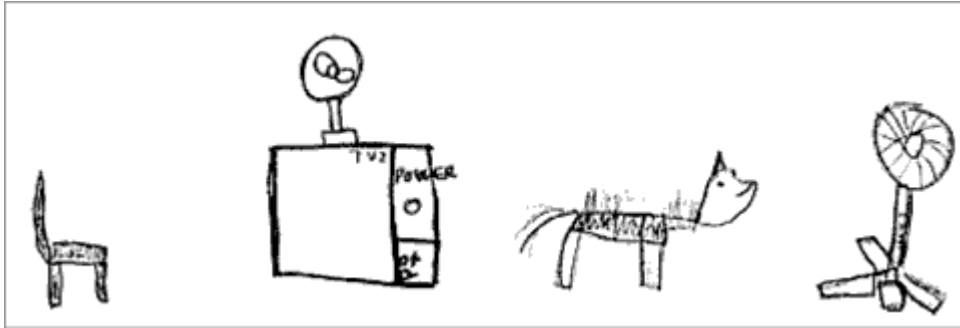
Ezekkel az eseményekkel egy időben az anya is kapott feladatot, naponta keresnie kellett Peti tennivalói közül ötöt, amelyekre pozitívan reagálhat, amelyekért dicséretet adhat.

Hamarosan előadást tartottam Peti iskolájában, amelyre a szülők is eljöttek. Harmóniát sugároztak. Az előadás végén kifejeztem örömeimet, hogy együtt látom őket, és hogy alkalmam adódott megismerni az apát.

A konszolidáltabb családi légkör megmutatkozott Peti második családrajzán is. A figurák mindegyike kiegészült kéz- és lábfejjel. A családtagok távol állnak ugyan egymástól, mégis egységes család látszatát keltik (2. rajz).

2. rajz „Az én családom”

3. rajz Elvarázsolt családrajz

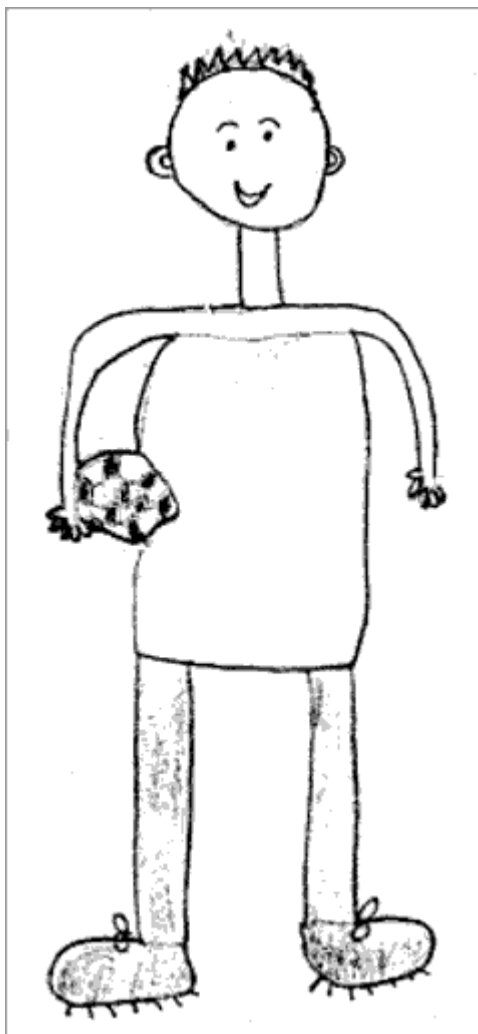
Az elvarázsolt családrajzban (3. rajz) első figuraként a testvérét ábrázolta, akit székké varázsolt, mert „sokat ül a sok tanulás miatt”. Második figuraként önmagát, tévévé varázsolván, mert „még mindig szeret tévézni”, csak már nem nézi olyan sokat, mint régen. Harmadik figuraként az anyát kutyának rajzolta, mert „anya szelíd, aranyos, picit butuska, át lehet verni, mint a kutyákat”. Negyedik figuraként a apát ventilátornak, mert „sokat izzad, gyakran van melege, de ha működik a ventilátor, kellemes a levegő körülötte”.

Peti nemsokára azzal örvendeztetett meg, hogy kiválóra megírt egy német dolgozatot. Másor magyarból és matematikából tette ugyanezt. Gyakran tanult meg szorgalmi leckét. Valójában azonban a tanuláshoz szükséges gyakorlást nem végezte rendszeresen. Valószínű, még hiányzott az otthoni motiváció, melynek hatására nekilátott volna a rendszeres munkának. Iskolai eredményei ennek ellenére javultak, már csak matematikából állt bukásra. A jó cselekedeteket nem mindig sikerült teljesítenie, ennek gyakran az otthoni rossz hangulat volt az oka.

A terápia során egyre többször találkoztam az apával, mert amikor az anya nem ért rá, ő kísérte hozzá Petit. Egyik alkalommal elmondta, hogy volt felesége betegsége következtében gyakran kedélytelen, fáradékony. Általában otthon ül, nem mozdul ki a lakásból. Petivel indokolatlanul sokat idegeskedik, most is gyakran megveri. Nem akar szólni emiatt, mert a kettejük közötti békét nem akarja elrontani. Szereti a családját, és szeretne visszaköltözni hozzájuk.

Később Peti azt újságolta, hogy szülei már megdicsérték, nővére jutalomból felolvasott neki a Két Lottiból. Az utóbbi időben apukája többször elvitte focizni, horgászni, Peti ennek örült a legjobban.

Az egész család sokat változott, a szülők együttműködési készsége dicséretes volt. A családban mindenki nagyon büszke volt az elért eredményekre. Peti állapota pozitív fordulatot vett. A tanév végén boldogan mutatta bizonyítványát, nem bukott meg. A család megnyugodott, hogy nem kell a nyarat a pótvizsgára való készülődésre fordítani, és egy időre fellélegezhetnek. Mindennek öröme Peti gyermektáborba mehetett újdonsült barátjával. (4. rajz).

4. rajz Peti rajza önmagáról

Megismerkedésünkkor Peti sajátos nehéz helyzetét a figyelemfelkeltés és a bosszú különböző megnyilvánulási formáival reprezentálta. Bosszantotta otthon a szülőket, az iskolában a pedagógusokat, az osztálytársait. Fokozódó nehézséggel élte meg, hogy otthoni és iskolai gondjaival magára maradt, és megértés helyett büntetést és szidást kap.

„Fuldoklóként” segélykiáltásokat küldött környezetének. Rosszalkodása, munkamegtagadása, figyelmetlensége „Bajban vagyok, segítsetek!” üzenetek voltak. Peti rossz utat járt, mert a helyes út, a helyes életcél felé nem terelgette senki. Tetteinek következményeire nem hívták fel a figyelmét.

Segélykiáltásait meghallották. Segítői visszavezették a maga választotta, helyes útra. Útkeresése során alkalma nyílt megismerni önmagát, megtanulni az önfelelősséget, megtapasztalni saját erejét és önmön korlátait.

Az új életcél elérése még folyamatos bátorítást, biztatást igényel, a megtalált utat még csak segítőkkel tudja járni. A segítséget azonban megkapja szüleitől, pedagógusaitól, barátjától, tőlem, vagyis mindazoktól, akik elfogadják, meglátják benne a jót, feltétel nélkül szeretik és bíznak benne.

Alfred Adler individuálpszichológiai elméletét tanulmányozva mély benyomást tett rám emberképelmélete. Elgondolása szerint: „A feltűnően viselkedő, rendzavaró, lusta, gőgös, vagy félnk, visszahúzódó gyermek nem gonosz, természetéből adódóan agresszív vagy szembeszegülő, hanem inkább szenvedő, csökkentértékűségi érzésektől elgyötört lény.” Adler elvetette a rendzavaró gyermek megfenyítését, a vele szemben alkalmazott büntudatkeltést, mert szerinte a megfélemlítés, a felelősségre vonás, a megalázás aljassághoz vezet. A nevelés eszközeül a jóindulatot, az igenlést, a barátságot, a bátorítást, a belátás és megértés közvetítését tartotta célravezetőbbnek. Elgondolása szerint az egészséges személyiségnek megfelelő önbizalommal, bátorsággal kell rendelkeznie az életben való boldoguláshoz, mert csak akkor tud normálisan viselkedni, ha egyenértékűnek ismerik el.

Adler szerint a *kölcsönös tisztelet* alapján sikeresebb lehet a szülő és a gyermek, a pedagógus és a gyermek közötti konfliktusok megoldása. A szülőknek, nevelőknek meg kell mutatni, hogy a gyermek sikeres befolyásolásának egyik legfontosabb előfeltétele a gyermek bátorítása. A *bátorítás* azt jelenti, hogy a gyermekben meglássuk a jót, építsünk erősségeire. Hívjuk fel figyelmét a helytelen magatartás logikus és természetes következményeire. Vetessük észre a rend szükségességét és mások jogai tiszteletben tartásának fontosságát. Ne mulasszuk el ehhez megmutatni a helyes utat, és gyakoroltassuk a végrehajtását. Adjunk lehetőséget a vélemény, szándék és döntés kifejezésre juttatására, ezzel ránevelhetjük arra, hogy magára vállalja a felelősség rá eső részét. Ebben a munkában a szülőknek is tanulniuk kell az úgynevezett „családi tanács” alapkövetelményeinek elsajátítását: a kölcsönös meghallgatást, a másik gondolatának megértését, a minősítő vélemények mellőzését. Törekedniük kell a barátságos légkör kialakítására, az összetartozás érzésének elősegítésére, az együttműködési készség elmélyítésére.

Elmondhatom, hogy az individuálpszichológia hatékonyan működtethető módszer volt a kezemben. Megtanulását, kipróbálását és gyakorlását mindenkinek jó szívvel ajánlom.